

Profesinės karjeros projektavimas: darbo vertinimo ir lyties dimensijos (Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentø sociologinis tyrimas)

Danutė Tureikytė,

Milda Lukoðevičiūtė,

Irena Juozeliūnienė,

Jurgita Èyþiūtė

*Vilniaus universitetas, Sociologijos katedra,
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius,
el. paštas danatu@takas.lt;
irena.juozeliuniene@takas.lt*

Sparti darbo rinkos kaita skatina jaunimà projektuoti profesinà karjerà, jà derinant su ðeiminiais klausimais. Straipsnyje analizuojamas Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto studentø poþiūris á darbà kaip vertybà bei ávairiø darbo aspektø vertinimà. Nagrinėjamas artimiausios socialinės aplinkos poveikis profesiniø nuostatø ir profesijos pasirinkimui. Teiraujama si nuomonės apie sėkmingo ásidarbinimo Lietuvoje ir uþsienyje galimybes bei profesiniø þiniø ir ágūdþiø taikymo perspektyvas.

Darbo rinkos, išsimokslinimo, mobilumo, šeimos ir karjeros planavimo raiðka neatsiejama nuo „pozicinio lyèio karo“, bylojanèio apie naujà lyèiø santykiø sklaidà. Vis dar plaèiai gvildenami lyèiø vaidmenø pokyèiø klausimai, kita vertus, daugiau dèmesio skiriama karjeros moters konceptualizavimui, naujiems socialiai aktyvios moters tipams. Straipsnyje aptariami du karjeros moters sociologinio tyrimo aspektai: ávaizdþio ir tarpasmeniniø santykiø. Á lyèiø santykius paþvelgiama galios, ðeimos/profesinės veiklos bei susieties/atskirties áampø, skirtingø strategijø, kurias moteris pasirenka, spræsdama ðeimos/profesinės veiklos dilemà, poþiūriu.

Raktaþodþiai: profesijos pasirinkimas, profesinės karjeros projektavimas, karjeros moteris, ðeimos/profesinės veiklos derinimo strategijos

ÁVADAS

Straipsnyje aptariami Vilniaus universiteto Sociologijos katedros ir Vilniaus kolegijos Verslo vadybos fakulteto bendro projekto¹ rezultatai. Išsamus projekto pristatymas ir duomenys apie „Šeiminà partnerystà“ bei „Etniškai miðrias šeimas“ pateikiami þurnale „Filosofija. Sociologija“ 2005. Nr. 2. straipsnyje „Ðeima: samprata, tarpasmeniniai santykiai ir etniðkumas“. Ðiame straipsnyje nagrinėjami dviejø tyrimo daliø – „Profesijos pasirinkimas“ ir „Karjeros moteris“ rezultatai.

PROFESIJOS PASIRINKIMAS

Darbo rinkos kaita, kurià sàlygoja sparti mokslo ir technologijos paþanga, objektyviai kelia bûtinybà nu-

matyti savo profesinà karjerà. Profesijos, pirmiausia studijø pasirinkimas yra tik profesinės biografijos pradþia, taèiau labai svarbus þingsnis projektuojant karjerà. Ðiuolaikiniai tyrimai Lietuvoje ir uþsienyje patvirtina, kad profesinis apsisprendimas tikslinamas ir studijø metais, taip pat jau ágijus specialybà ir net pradėjus dirbti.

Ávairius su profesijos pasirinkimu, profesine karjera susijusius klausimus nagrinėja daugelis Lietuvos mokslininkø; ðiame tyrime buvo remiamasi A. Adomonienės, A. Augustinaièio, I. Jovaiðos, A. Juodaitytės, S. Kregþdės, A. Matulionio, K. Pukelio, I. Paurienės, A. Savickos, B. Gruþevskio ir kitø darbais (Augustinaitis 2001; Gruþevskis 2003; Juodaitytė 2002; Matulionis, Mikøys 1992; Pukelis 2002; Savicka 2000).

Teorinės tyrimo prielaidos ir metodika. Profesijos pasirinkimas tyrime nagrinėjamas profesinės karjeros projektavimo kontekste, kaip procesas, apimantis profesiniø nuostatø formavimàsi, apsisprendimà – konkreèiø studijø pasirinkimà, ketinimus realizuoti pasirinktos specialybės þinias darbinėje veikloje.

Tyrimas remiasi prielaida, kad pasirenkant profesiją ir pirmiausia konkreèias studijas, individo poreikiai ir vertybės derinamos su objektyviomis galimybėmis – ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis

¹ Tyrimas atliktas 2003 m. lapkrièio–gruodþio mėn. Empiriniam tyrimui pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas. Apklausti 500 visø kursø skirtingø studijø programø dieninio skyriaus studentai. Atsakymø lygis 61%. Apklausa atlikta grupinio anketavimo metodu. Apklaustos duomenys buvo apdoroti panaudojus SPSS statistiniø programø paketà. Statistinė tyrimo rezultatø paklaida esant 95% patikimumui +/-1,5%.

visuomenės ir konkrečiomis betarpiškos aplinkos sąlygomis. Buvo siekiama atskleisti darbą kaip vertybę tiriamiesiems bei ūvairiø darbo aspektø vertinimà; vertintinø savybiø, reikalingø darbinėje veikloje bei savo srities profesionalui, svarbà; nuomonæ apie Lietuvoje labiausiai vertinamas profesijas ir kt. Nagrinējant ūvairiø darbo aspektø vertinimà, buvo pasinaudota A. Savickos pateikta darbo aspektø klasifikacija (Savicka 2000: 264–265) papildžius dar vienu aspektu „socialinës garantijos“; svarbios savo srities profesionalams savybës iðskirtos pagal A. Augustinaičio klasifikacijà (Augustinaitis 2001).

Betarpiškos socialinës aplinkos poveikis profesiniø nuostatø ir profesijos pasirinkimui tyrime analizuojama atskleidžiant ūeimos átakà: ar ir kokiais aspektais buvo ūeimoje kalbama apie vaikø būsima darbà, profesijà; ar/ir kaip buvo veikiamas sprendimas dėl studijø pasirinkimo, koks buvo ūeimos vaidmuo stojant á kolegijà.

Ágyjamø profesiniø þiniø ir ágūdþiø realizavimo perspektyvø vertinimà buvo siekiama atskleisti, klausiant tiriamuosius apie jø darbinæ patirtà, ar dirbama studijø metu; aiðkinantis nuomonæ, kas turi átakos sėkmingam ásidarbinimui, kur matomos geriausios galimybës ágyvendinti profesinius lūkesčius – Lietuvoje ar uþsienyje.

Tyrimo rezultatai. Kolegijos studentai buvo prašyti nurodyti 3 jiems svarbiausius iš 18 darbo aspektø: geras darbas, malonūs bendradarbiai, ne per daug átemptas darbas, garantijos dėl darbo vietos, galimybė iðkilti darbe, visuomeninis pripaþinimas, patogus darbo laikas, galimybė pasireikðti, parodyti iniciatyvà, nauda visuomenei, ilgos atostogos, galimybė bendrauti su þmonėmis, galimybė kaþkà nuveikti darbe, atsakingas darbas, ádomus darbas, darbas atitinka sugebėjimus, geros darbo sąlygos, turėti laisvus savaitgalius ir socialinës garantijos. Vertinant ūiuos darbo aspektus, daþniausiai buvo minimi geras uþmokestis (nurodė 65,2% apklaustøjø), ádomus darbas (54,2%) ir galimybė kilti karjeros laiptais (49%), geros darbo sąlygos (20,8%), galimybė bendrauti su þmonėmis (16,6%), garantijos dėl darbo vietos (15,5%). Maþiausiai apklaustøjø nurodė ilgø atostogø (1,8%), atsakingo darbo (2,2%), naudos visuomenei (2,4%) svarbà. Taigi neabejotinai svarbiausi tiriamiesiems darbo aspektai – darbo atlygis, darbo turinys ir kilimo darbe galimybës.

Pagal tėvø–vaikø bendravimo ūeimoje darbo ir profesijos klausimais stiliø klasterinës analizës pagalba buvo iðskirti 3 ūeimø tipai, sąlygiðkai pavadinti „kontroliuojanèiuoju“, „remianèiuoju“ ir „abejinguoju“. Studentai ið „remianèiojo“ tipo ūeimø daþniau, palyginti su studentais ið kitø ūeimø, svarbiomis charakteristikomis ávardijo galimybæ pasireikðti, parodyti iniciatyvà, malonius bendradarbius; ið „kontroliuojanèiojo“ tipo – daþniau nei kiti minėjo garantijø dėl darbo vietos bei socialiniø garantijø svarbà. Studentai ið „abejingojo“ tipo ūeimø daþniau akcentavo svarbumà

dirbti ne per daug átemptà darbà, turėti ilgas atostogas, sulaukti visuomenës pripaþinimo.

Daugiausia apklaustø kolegijos studentø nurodė, kad svarbiausia savo srities profesionalui yra savo srities iðmanymas (45,8% apklaustøjø). Kitos savybës buvo nurodomos gerokai reèiau, pvz., galimybæ kopti karjeros laiptais nurodė 18,2% apklaustøjø, galimybæ uþmegzti naudingus ryðius ir bendrauti su þmonėmis – 14,8%. Maþiausiai studentø mano, kad savo srities profesionalui svarbu mokėti susikurti profesionalo ūvaizdà (0,8%). Statistiðkai reikðmingai ūiuo aspektu skiriasi studijuojanèiøjø vadybà ir ne vadybà nuomonës. Studijuojantieji vadybà daþniau akcentavo galimybæ vadovauti/turėti pavaldiniø, tuo tarpu studijuojantys ne vadybos specialybes – galimybæ uþmegzti naudingus ryðius bei galimybè siekti visuomeninio pripaþinimo.

Lyginant studentø nuomonæ apie individui svarbias savybes ir jø ūeimose ugdytas, jiems skiepytas savybes, pastebimas nuomonio sutapimas ávardijant tokias savybes, kaip savarankiðkumas ir atsakomybës jausmas. Taèiau dėl kitø savybiø nuomonës skiriasi: studentai kaip svarbias savybes sąlygiðkai daþniau akcentuoja ryþtingumà/atkaklumà, iniciatyvumà, tuo tarpu daþniau nurodo, kad jø ūeimose buvo skiepijamas paklusnumas, paslaugumas. Taigi manytina, kad studijø metais, jau ágyta darbinës veiklos patirtis (tarp 1 kurso studentø darbo patirtà turi 50%, II – 59%, III – 91%), modifikuoja nuomonæ.

Studentø teigimu, ūeimose teisė pasirinkti studijuojamà specialybæ daþniausiai paliekama patiems jaunuoliams: 42,0% – jø tėvai/globėjai niekada aiðkiai nesakė, kokià profesijà, jø nuomone, jie turėtų pasirinkti; 28,4% – studentø namuose buvo tik bendrai kalbama apie profesijas, taèiau 19,6% – apklaustieji teigė, kad jø tėvai/globėjai aiðkiai sakė, kokià profesinæ ateità jø nuomone, jie turėtų pasirinkti. Pastaràjà pozicijà daugiausia nurodė studentai ið „kontroliuojanèio“ tipo ūeimø. Studentai ið „remianèio“ tipo ūeimø daþniau nurodė, kad stojant á aukðtjà mokyklà dėl konkretaus profesijos pasirinkimo namuose buvo tariamasi kartu, tuo tarpu bendrà tarimàsi sąlygiðkai reèiausiai minėjo studentai ið „abejingojo“ ūeimos tipo.

Kaip studentai ásvaizduoja tolesnæ savo pasirinktos profesinës karjeros eigà – kaip vertina galimybæ susirasti darbà bei nuomonæ, kokie veiksniai tam turi átakos, parodė atsakymai á klausimà „Kaip manote, kas labiausiai átaikoja ásidarbinimà?“. Nors daþniausiai apklaustøjø buvo nurodomi iðsimokslinimas (turimas diplomas), turima darbo patirtis, taèiau, daugumos nuomone, galimybei ásidarbinti labiausiai turi átakos asmeninës paþintys, kad asmeninës paþintys – laidas turėti gerà darbà.

Tyrimo duomenimis, daug apklaustø kolegijos studentø mano, kad geriausiai savo profesinius lūkesčius galėtų ágyvendinti uþsienyje: 61,8% (Lietuvoje – 28,8%). Kita vertus, 71,2% apklaustøjø teigė, kad

jiems yra priimtinesnis darbas Lietuvoje (užsienyje – 38%). Taigi profesinė ateitis dažniau siejama su darbu Lietuvoje.

Išvados. Svarbiausi kolegijos studentams darbo aspektai – darbo atlygis, darbo ádomumas ir galimybė kilti profesinės karjeros laiptais.

Ávairø darbo aspektø vertinimai priklauso nuo tøv–vaikø bendravimo stiliaus, tarp jø kalbėjimosi profesijos klausimais. Respondentams ið „remianëiojo“ ðeimø tipo svarbiausias profesijos aspektas – saviraiðkos kriterijus; „kontroliuojanëiojo“ – atlygio uþ darbà kriterijus; „abejingojo“ – komforto darbe kriterijus.

Svarbiomis individo savybėmis studentai dažniau ávardija ryþtingumą/ atkaklumà, iniciatyvumą; priešingai, ðeimose ugdytomis savybėmis dažniau nurodomos darbštumas, paklusnumas, paslaugumas.

Didesnis domėjimasis vaiko profesine ateitimi, tarimasis ðeimoje dėl bûsimø studijø ir profesijos dažniau buvo minimi studentø ið „remianëiojo“ tipo ðeimø. „Kontroliuojanëiojo“ tipo ðeimose dažniau nei kitø tipø bûdingas tiesioginis poveikis vaikams renkantis profesijà, iðreiðkiamas teiginiu „tëvai/globëjai man iðrinko specialybà“. „Abejingojo“ tipo ðeimose tøv/globëjø poveikis profesijos pasirinkimui maþiausias.

Didesnës galimybės, studentø nuomone, ágyvendinti savo profesinius lûkesius yra užsienyje, taèiau dažniausiai savo profesinės karjeros ateitá jie mato Lietuvoje.

KARJEROS MOTERIS

Iðanalizavus moters diskursui priskiriamø tyrimø rezultatus, 1994–2003 m. pateiktus 52-ose mokslinëse publikacijose, galima teigti, kad áalia tradicinio pokomunistinio laikotarpio problemø, siejamø su moters dalyvavimu darbo rinkoje, vaidmenø pokyèiais, vis daugiau dëmesio skiriama karjeros moters conceptualizavimui, jos veiklos ypatumø tyrimui. Vis dar plaèiai plëtojama meilës/pareigos tema, kita vertus, skiriami nauji socialiai aktyvios moters tipai: „super moteris“, „ekstra moteris“, „stipri ir agresyvi moteris“, kuriuose meilës/pareigos prieðtata yra tik viena ið daugelio galimø áampø. Pastebimos naujos lyèiø tarpasmeniniø santykiø modeliavimo tendencijos – á vyro ir moters tarpasmeninius santykius papvelgiama kaip á vienas kità papildanèiø asmenø bendrabûvã.

Tyrimo teorinës prielaidos ir metodika. Rengiant karjeros moters sociologinio tyrimo teorinã metodologinã dalá remtasi U. Becko, A. Giddenso, J. Baudrillardo, J. Butler, J. Kristevos, S. Jackson teorinėmis ápvalgomis.

Vadovavomës Vakarø sociologø darbuose plaèiai gvildinama U. Becko individualizacijos spiralës metafora, nurodanèia á darbo rinkos, iðsimokslinimo, mobilumo, ðeimos ir karjeros planavimo sãryðã bei „pozicinio lyèiø karo“ metafora, bylojanèia apie individualizacijos sklaidà lyèiø santykiuose (Beck 1992). A.

Giddenso darbuose (Giddens 2000; 1992) áþvelgëme nuorodas á „intymumo transformacijos“ apraiðkas, tokias kaip privataus gyvenimo autonomizacija, refleksyvinio „að“ projekto konstravimas bei „grynojo santykio“ ásigalëjimas. Intymumu paremtame lyèiø tarpasmeniniø santykiø modelyje mus domino abipusio intymumo, partneriø autonomijos, lyèiø simetrijos, saviraiðkos ir ásipareigojimo santykiø pusiausvra, pasitikëjimas, atvirumas ir atsivërimas „kitam“. Be to, A. Giddenso darbuose parodoma, kad „tiek gyvenimo planavimas, tiek gyvenimo stiliaus pasirinkimas integruojami á kûno reþimà“ (Giddens 2000: 134).

Kûno, kaip socialinio konstrukto, idëja, jo reprezentacija socialinio kapitalo ir fetiðo forma gvildinama J. Baudrillardo vartotojø visuomenës modelyje (Baudrillard 1998). Funkcinio kûno ir groþio, apgalvoto ir apskaièiuojamo seksualumo, kûno ypatumø, kaip „prekës“, traktuotë lëmë mûsø pasirengimà karjeros moters tyrime numatyti konkurencingo kûno dimensijà.

Vadovavomës metodologine nuostata apie lyties, „vyriðkumo“ ir „moteriðkumo“ konstruojamàjà pobûdã moters, kaip aktyvios savojo „að“ kûrëjos, idëja (J. Butler, J. Kristeva, S. Jackson ir kt.).

Socialiai aktyvios moters tyrimø analizë paskatino iðskirti du karjeros moters sociologinio tyrimo aspektus: ávaizdþio ir tarpasmeniniø santykiø. Fiksavome du karjeros moters ávaizdþio lygmenis. Pirmas yra galios santykiø lygmuo: vadovujanèios pareigos, kovos su sunkumais, „vyriðkojo tapatumo“ pamëgdþiojimas, profesinės karjeros privilegijavimas. Antras lygmuo: bendrasis karjeros moters apibûdinimas, skiriant materialinës gerovës, socialinio statuso, ðeimos/karjeros prieðtatos, ðeimos (buities) reikðmingumo, moters iðvaizdos, profesinės veiklos reikðmingumo rodiklius.

Tarpasmeniniai santykiai nagrinëjami per ðeimos/profesinės veiklos bei susieties/at skirties áampas. Remiantis A. Giddenso (Giddens 2003; 2000), K. Gerson (Gerson 1985), C. Hakim (Hakim 2002), J. Reingardienës (Reingardienë 2003) darbais buvo iðskirtos 4 strategijos, kurias pasirenka moteris, spræsdama ðeimos/profesinės veiklos dilemà: savikûros, atidëtos santuokos (partnerystës), „ðeiminës laimës“ ir „super moters“.

Tyrimo rezultatai. Galios santykiø poþiûriu moteris yra apibûdinama kaip puiki specialistë, nebûtinai vadovë (53,4%). Sëkmingai kopianti „karjeros laiptais“ moteris nelaikoma „vyriðka moterimi“ ar kopijuojanèia sëkmingo „karjeros vyro“ modelá (76,6%). Moteris neiðvengiamai susiduria su sunkumais tarpasmeniniuose santykiuose (82,2%); moteris uþ sëkmã profesinëje veikloje „sumoka“ maþesne sëkme ðeimoje (50,6%).

Moteriai, aktyviai siekianèiai profesinės karjeros, svarbiausias motyvas yra materialinë gerovë (84,0%) bei noras uþsiimti patinkanèia profesine veikla (83,0%). Taigi norima dirbti gerai apmokamà ir mëgstamà darbà. Ne maþiau reikðmingas motyvas yra no-

ras ągyti aukđtą socialiną statusą visuomenėje (80,6%), parodyti, jog moteris gali pasiekti ne mažiau, nei vyrui. Ądomu, kad 32,8% tiriamųjų neigiamai vertintų moters apsisprendimą, siekiant karjeros, namų ruošą ir vaikų priežiūrą deleguoti vyrui/partneriui, namų ūkininkei ir kt.

Faktorinės analizės būdu išskirti karjeros moters tipai, įymintys skirtingą karjeros motyvų struktūrą: 1) „super moteris“ (karjeros ir ūiminio gyvenimo derinimas); 2) materialiai orientuota karjeros moteris (svarbiausia paskata moters karjerai yra materialinė gerovė); 3) „ūimos maitintoja“ (profesinė veikla suprantama kaip galimybė uđdirbti pinigų ūimos reikmėms); 4) „moteriška“ karjeros moteris (pabrėžiama konkurencingų kūno svarba). Pirmasis tipas atitinka „segmentacijos“, o trečiasis – „persidengimo“ tipus pagal Lambert tipologiją (White et al. 1992).

Nagrinėjant tarpasmeninius santykius susieties/at-skirties aspektu, nustatyta, jog 79,2% tiriamųjų nurodė, kad karjeros moteris galės mažiau dėmesio skirti vaikų priežiūrai, todėl blogės jos santykiai su vaikais, 52,4% tiriamųjų manė, kad sėkminga moters karjera sukels kitiems pavydą ir ji gali ąsigyti daugiau priedų. Kita vertus, manoma, kad dėl laiko stokos karjeros moteris nepraras draugų (78,2%), karjera nepažeis jos privatumo ir nesumažins galimybių rūpintis saviimi (60,0%). Taip pat nustatyta, kad tiriamieji pateikia prieštaringas nuomones apie tai, ar karjeros moteris gali likti vieniša (42,4% sutinka ir 51,2% nesutinka), blogės santykiai su partneriu (48,4% ir 43,0%), kad ji privalės griežtai planuoti vaikų skaičių (48,6% ir 45,2%).

Sprendžiant ūimos/profesinės veiklos dilemą 2,8% tiriamųjų pasirinktų „savikūros“ strategiją (nesiektų nieko „derinti“, uđsiimtų mėgiama profesine veikla, o partnerystę bei vaikus nebūtinai sietų su ūima); 35,2% – pasirinktų „atidėtos santuokos/partnerystės“ strategiją (pirmiausia ąsitvirtintų profesinėje veikloje); 10,0% – „ūiminės laimės“ strategiją, nurodanėia, kad moteriai nederėtų aukoti ūiminės laimės vardan karjeros; 52,0% – paųymėję, kad moteriai neprivalu priešpastatyti ūimos ir karjeros, ji tiesiog gali viską suderinti. Tai „super moters“ strategija.

Tyrimo duomenys parodė, kad galime išskirti „moteriškąją“ ir „vyrishkąją“ karjeros moters ąvaizdžius (atrinktos statistiškai reikšmingos charakteristikos). Merginų nuomone, karjeros moteris nesiekia būti vyrishka ir nekopijuoja „karjeros vyro“ elgesio, atvirkšėiai, ji turi galimybių pasinaudoti „moterishkumo“ galia, kurią sieja pirmiausia su madinga ir elegantiška iđvaizda, neprieštaraujanėia organizacijos darbuotojos ąvaizdžiui. Merginų nuomone, karjeros moteris siekia gero atlyginimo uđ darbą, galimybių dėvėti prabangius drabužius bei naudoti kokybišką kosmetiką, keliauti po pasaulį, bendrauti su ątakingais asmenimis. Kita vertus, profesinė veikla karjeros moteriai yra saviraidkos galimybė, siejama su pasitikėjimu saviimi, vieđu profesionalumo patvirtinimu.

Vaikinų nuomone, karjeros moteris siekia būti „vyrishka“ ir kopijuoja sėkmingo „karjeros vyro“ elgesį, karjeros siekius ji sieja su galimybe ąsigyti prađmatnų būstą, aukđtą statusą visuomenėje, turėti galios priimti svarbius sprendimus. Vaikinai mano, jog karjeros moteris turėtų atrodyti „moterishkai“ seksualiai, jaunatviškai ir sportiškai. Kita vertus, jie ąsitikinę, kad uđ sėkmę darbe moteris privalės mokėti mažesne sėkme ūiminiame gyvenime.

Nepaisant skirtingų karjeros moters ąvaizdžių, merginos ir vaikinai nurodė vienodą strategiją, kurias turėtų pasirinkti moteris, sprendžiant ūimos/profesinės veiklos perskyrą. Abiejų lyčių tiriamiesiems atrodė, jog „segmentacijos“ ir „persidengimo“ tipai (pagal Lambert) yra tinkamiausi ūimā sukūrusiai ir karjerā daranėiai moteriai.

Tyrimo duomenys parodė, jog galima skirti „moterishkąją“ ir „vyrishkąją“ požiūrius į tarpasmeninius santykius ūiminėje partnerystėje (skirtumai yra statistiškai reikšmingi). Nors tiek merginoms, tiek vaikinams labai svarbus yra tarpusavio santykių abipusiškumas (abipusis supratimas, pasitikėjimas ir kt.), merginos mano, kad karjeros moteriai aistros ir seksualinio santykių poroje klausimai gali tapti probleminiai ir jiems reikės skirti ypą daug dėmesio, o vaikinai nurodė, kad moteris privalės griežtai planuoti vaikų skaičių, be to, karjera gali neigiamai paveikti jos santykius su vyrui/partneriu arba ji net gali likti vieniša. Ypą aki-vaizdžiai skiriasi merginų ir vaikinių nuomonės apie tai, koką gyvenimo kelią turėtų pasirinkti moteris. Merginos labiau linkusios pasirinkti „super moters“ strategiją, derinant karjeros bei ūimos reikalus arba savikūros strategiją, pirmiausiai orientuojantis į profesinę karjerą, tuo tarpu, vaikinių nuomone, moteriai derėtų teikti prioritetą ne karjerai, o ūimai („ūiminės laimės“ strategija).

ĮVADAS

Galios santykių požiūriu karjeros moteris nebūtinai tapatinama su vadovo statusu, jos karjera nėra „vyrishko kelio“ pakartojimas ir ji nelaikoma „vyrishka moterimi“. Tai gi karjera vienareikšmiai nepriskiriama tik vyrui pagal gimtą, nėra išskirtinai „vyrishka“ veiklos charakteristika. Manoma, kad karjeros siekis aktualizuos visą tarpasmeninių santykių ątampų lauką.

Bendrasis karjeros moters apibūdinimas parodė, kad, jaunimo požiūriu, moteris siekia karjeros pirmiausia dėl materialinės gerovės, savirealizacijos bei aukđto socialinio statuso. Išskirti karjeros moters tipai: „super moteris“, materialiai orientuota moteris, „ūimos maitintoja“, „moterishka“ karjeros moteris.

Išskirti „moterishkasis“ ir „vyrishkasis“ karjeros moters ąvaizdžiai bei požiūriai į tarpasmeninius santykius ūimoje.

Nuoroda

- ¹ Šeimos/karjeros perskyros tipai pagal Lambert [20]:
Prisitaikymo tipas: Atsiritoti nuo buities, namø ruošos, vaikø priežiūros (perleidžiant tai kitiems).
Persidengimo tipas: Darbo reikalø neprieðinti ðeimai, nes jie vienas kitam netrukdo.
Segmentacijos tipas: Iðsikovoti karjeros moters statusà ðeimoje, parodyti, kad ji nèra vien vaikø ir vyro tarnaitë, kad ir ji turi savo asmeninà gyvenimà.
Kompensacijos tipas: Daugiau dëmesio ir laiko skirti ðeimai, kai darbinë veikla kelia nepasitenkinimà.

Literatūra

1. Augustinaitis, A. 2001. Informacijos visuomenës profesionalumo kriterijai. Prieiga per internetà: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/16/str3.html>.
2. Baudrillard, J. 1998. *The Consumer Society. Myths and Structures*. London: Sage Publications.
3. Beck, U. 1992. *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publications.
4. Gerson, K. 1985. *Hard Choices: How Women Decide about Work, Career, and Motherhood*. Berkeley: University of California Press.
5. Giddens, A. 2003. Intimacy as Democracy, in *Sexualities and Society*. Oxford: Blackwell, 256–264.
6. Giddens, A. 2000. *Modernybë ir asmens tapatumas*. Vilnius: Pradai.
7. Giddens, A. 1992. *The Transformation of Intimacy. Love, Sexuality, Eroticism in Modern Societies*. Oxford: Polity Press.
8. Grupevskis, B. 2003. „Jaunimo integracijos á darbo rinkà problemas“, *Profesinis rengimas* 6.
9. Hakim, C. 2002. „Lifestyle Preferences as Determinants of Women’s Differentiated Labor Market Careers“, *Work and Occupations* 29(4): 428–459.
10. Holstein, J. A.; Gubrium, J. 1999. „What is Family? Further Thoughts on a Social Constructionist Approach“, *Marriage and Family Review* 28(3/4): 3–21.
11. Juodaitytë, A. 2002. *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: Petro ofsetas.
12. Matulionis, A. V.; Mikšys, A. 1992. *Jaunimo socialinë profesinë orientacija*. Vilnius: FSFI.
13. Pukelis, K. 2002. Karjeros projektavimo gebėjimai þinø visuomenėje: nauji iððūkliai profesiniam konsultavi-

mui ir karjeros planavimui, in *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. Prieiga per internet¹: http://www.vdu.lt/learning2003/1%20Dalis/LT/pukelis_lt_kalb.doc.

14. Reingardienë, J. 2003. Ðeimos ir karjeros moters dilemos. Ið Klëja [interaktyvus]. 5 [þiūrëta 2003-09-02]. Prieiga per internetà: http://www.moterys.lt/index.php?show_content_id=527.
15. Savicka, A. 2000. Lietuvos gyventojø darbo vertybës 1990–1999, *Kultûrologija* 6. Vilnius: Gervelë, 252–277.
16. White, B.; Cox, C.; Cooper, C. 1992. *Women’s Career Development: a Study of High Flyers*. Oxford: Blackwell.

Danutë Tureikytë, Milda Lukoðevieþiutë, Irena Juozeliūnienë, Jurgita Èyþiutë

PROFESSIONAL CAREER PLANNING: JOB EVALUATION AND GENDER DIMENSIONS (Sociological survey of students of Vilnius College, Faculty of Business Administration)

Summary

The rapidly changing labour market forces professional career planning strategies with regard to work / family balancing issues. The present research investigates the attitudes of students at Vilnius College, Faculty of Business Administration towards job as a value as well as evaluation of various aspects of professional activities. The impact of the close social environment on professional attitudes and professional choice are analyzed. The possibilities to get work in Lithuania and abroad, to implement professional skills and knowledge are examined.

Balancing parenthood and a successful career is a challenging task for women in Lithuania. Conceptualization of the career woman, definition of the new types of socially active women are getting to the centre of attention of sociologists. In this research, the career woman issues are examined through the prism of images and interpersonal relations. Several sets of analysis capitalizes on research design by exploring gender relations through the dimensions of power distribution, inclusion / exclusion strains and behavior models of work / family conflict solutions.

Key words: professional choice, professional career planning, career woman, work / family balancing strategies